

Geduld is geen schone deugd meer

Veerle Vanden Bosch

Ik moet wel stokoud zijn. Ik herinner me nog hoe ik als student in de rij stond voor de telefooncel om naar huis of met vrienden te bellen – de telefoon op kot was alleen bestemd voor noodgevallen. Van het ene op het andere been wippen van kou en irritatie omdat je voorganger asociaal lang stond te bellen, de onbestemde geur in dat krappe hokje – wat had zich daar allemaal al in afgespeeld? de beduimelde ruiten, de schunnigheden op de wand, de telefoonhoorn lichtjes klam van het oor en de hand van de vorige beller en de nummertoeetsen glimmend van de ontelbare vingers die ze al hadden ingedrukt – gelukkig was er toen geen coronapandemie. Toen tegenover mijn kot een telefoonshop opende, was dat een hele verbetering: je hoefde er niet te wachten, ze hadden tien nette hokjes waar je rustig kon gaan zitten om te bellen. Dat je door de kartonnen wanden kon meeluisteren naar de halve gesprekken van je burens, zeker als ze zaten te ruziën, daar maalde ik niet om.

We zijn amper een generatie verder, mijn kinderen kennen telefooncellen alleen maar uit Harry Potter en groeien op in een wereld waar iedereen kan bellen waar en wanneer hij maar wil. Alleen, nu we dat kunnen, doen we het steeds minder: sinds 2009 gebruiken we onze smartphones wereldwijd meer om berichten en mails te sturen dan om te bellen. En als we een bericht sturen, willen we snel antwoord. Door dat ongeduld krijgt de stilte tussen het moment dat we op ‘send’ drukken en het verlossende blietje van het binnenlopende antwoord meer betekenis: we projecteren er bezorgdheid, hoop, verveling en verlangen in, schrijft mediawetenschapper Jason Farman in zijn boek *Delayed response*. Hoe langer de stilte duurt, hoe onaangamer we het vinden. En de twee vinkjes die verschijnen als iemand je bericht heeft gelezen maar niet heeft beantwoord, irriteren ons nog meer. Geduld is geen schone deugd meer, maar een met uitsterven bedreigd gezegde. Onze verre voorouders waren noodgedwongen een stuk geduldiger dan wij. Zij moesten antwoord verwachten op berichten die te voet of per paard werden bezorgd, of meegegeven naar verre landen met een schip dat de goede richting uitging. Zelfs correspondentie per post lijkt ons nu hopeloos tijdrovend en omslachtig.

Het digitale tijdperk heeft ons rustelozer gemaakt. Websites moeten snel laden of we klikken weg – internetreus Amazon berekende dat het voor elke tiende seconde wachttijd die surfers op zijn website voor de kiezen krijgen 1 procent inkomsten verliest – we willen de pakjes die we vandaag bestellen vandaag of ten laatste morgen in de bus, instant bevrediging is de norm. We hebben onze levens zo volgestouwd met activiteiten dat we allergisch zijn geworden aan wachten, omdat het onproductief is, het is tijd die oningevuld blijft en daar worden we ongemakkelijk van. En dus grijpen we meteen naar onze telefoon, om te scrollen, te gamen, de tijd te doden.

Wachten op de lift

Dat we in de wachtstand zouden worden geplaatst door een wereldwijde pandemie hadden we nooit voor mogelijk gehouden. Het is alsof er een wachtcloontje in onze hoofden zit: we wachten tot het aantal besmettingen weer daalt, tot de bubbel van vijf wordt uitgebreid, tot we weer kunnen feesten met familie en vrienden, zorgeloos

naar het theater en op café kunnen gaan, tot we die vervelende mondklappers uit kunnen laten en niet meer overal in de rij hoeven te staan met anderhalve meter afstand. We wachtten tot de scholen opengingen en nu wachten we bang af of ze weer gaan sluiten, we wachten op de uitslag van een coronatest, op het einde van een quarantaine, op de contactapp, op een vaccin dat een einde kan maken aan de pandemie. En op de vorming van een regering. Een van de frustrerendste aspecten van dit soort wachten zonder eindpunt is dat we het einde van de tunnel niet zien, dat maakt ons machteloos.

We hebben onze levens zo volgestouwd met activiteiten dat we allergisch zijn geworden aan wachten, omdat het onproductief is, het is tijd die oningevuld blijft en daar worden we ongemakkelijk van

En dan zitten we nog in een comfortabele positie, heel wat anders dan bijvoorbeeld acht jaar wachten in een vluchtelingenkamp, of een asielzoekerscentrum. Wie wil weten hoe gekmakend dat is, moet *Hoe ik talent voor het leven kreeg* van Rodaan Al Galidi eens lezen. Wachten is duidelijk niet voor iedereen hetzelfde. Voor wie macht en geld heeft, is het minder zwaar om dragen. Die kan zelfs iemand betalen om voor hem in de rij te gaan staan.

Wachttijd voelt anders aan dan tijd die we actief doorbrengen: het is tijd die tergend traag doortikt, langgerekt, vervelend, eindeloos. Bedrijven spelen daarop in. Disneylandparken bouwen bijvoorbeeld stevast een overschatting in van de geschatte wachttijden bij attracties, zodat mensen blij zijn als ze na anderhalf uur wachten aan de beurt zijn in plaats van na de geschatte twee uur, een kwestie van spelen met perceptie. Toen in New York na de Tweede Wereldoorlog de ene na de andere skyscraper oprees, deden steeds meer mensen hun beklag over het lange wachten bij de lift. Een probleem dat niet werd opgelost door technici of ingenieurs, maar door een psycholoog, die snel in de gaten kreeg dat verveling de oorzaak was van de frustratie. Hij plaatste spiegels in de nabijheid van de liften, zodat mensen iets te doen hadden tijdens het wachten: kijken naar zichzelf en naar elkaar. De klachten bleven achterwege, mensen hadden zelfs de indruk dat de liften sneller gingen.

Dat we zo veel mogelijk onder het wachten uit proberen te komen, heeft ook te maken met onze angst voor de gapende leegte. Want wie wacht, wordt geconfronteerd met het voorbijglijden van de tijd en met zijn eigen vergankelijkheid, schrijft Farman. Maar wachten hoeft niet altijd in een negatief daglicht te staan, er zit ook een positieve kant aan. Hij haalt als voorbeeld een performance aan die Marina Abramovic in 2015 deed in samenwerking met de pianist Igor Levit. Toehoorders van *Goldberg* mochten de zaal pas in nadat ze alle spullen die ze bij zich hadden in een locker hadden opgeborgen, horloges en smartphones inbegrepen. In ruil kregen ze een ruiswerende hoofdtelefoon toegestopt die ze moesten opzetten zodra de voorstelling begon. Een halfuur lang werden ze verplicht tot nietsdoen, gezeten in een witte ligstoel, in volstrekte stilte. Pas daarna kregen ze de Goldbergvariaties van Bach te horen. Door de toeschouwers te laten wachten, creëerde Abramovic concentratie en innerlijke rust om de muziek te ervaren op een optimale manier. In *The New York Times* beschreef recensent Zachary Woolfe hoe er 'een diepe, onwezenlijke kalmte' over hem heen kwam. Doordat de toeschouwers in een ligstoel zaten, werd hun blik automatisch naar het indrukwekkende gewelfde plafond getrokken. Daardoor sloop er iets bijzonders in de luisterervaring. Woolfe vergeleek het met de verwondering van een kind over de sterrenhemel in een planetarium. Met haar stilte leverde Abramovic een commentaar op onze drang om het wachten te ontvluchten, om elke pauze op te vullen uit angst voor de leegte.

Historische televisie

Wachten trekt ons terug in het nu, naar dit moment dat meer is dan een vervelende tussenstap naar iets wat in de toekomst ligt. Het kan ook een springplank zijn naar creativiteit, naar reflectie. Toen de Apollo 8 in 1968 live op de televisie een halfuur lang langs de achterkant van de maan vloog en elke communicatie met de aarde onmogelijk was, sloeg de verbeelding van de miljoenen kijkers op hol. Wat zou er allemaal kunnen misgaan? Het was historische televisie, maar eigenlijk was het niet meer dan een halfuur wachten. Een halfuur vol spanning, angst, wilde speculaties en verbeelding in de hoofden van de kijkers. Maar speculaties en verbeelding kunnen de weg tonen naar nieuwe denkpijlers, en dus naar creativiteit en vernieuwende inzichten, in kunst, en in wetenschap.

Wat ook kan helpen om meer geduld te kweken, schrijft Farman, is als we tijd opvatten als iets collectiefs in plaats van iets individueels. Je kunt je afvragen wie er baat heeft bij jouw wachten. Een patiënt die dringender zorg nodig heeft? Of misschien gaat het om wegenwerken die de weg veiliger moeten maken voor iedereen. Het is een mooi pleidooi voor meer geduld, maar ik denk niet dat ik het altijd kan opbrengen om dat begrip op te brengen. Maar dat betekent niet dat ik het niet kan proberen. Ik zal eraan denken de volgende keer dat ik met een klein hartje in de wachtzaal van de tandarts zit en er de hele voorraad *National Geographics* al heb doorbladerd.